JAMIA HAMDARD CENTRAL LIBRARY
ACC No. 2739
Date 6-6-05

جامعہ ہمدرد
JAMIA HAMDARD
قسم المخطوطات

بسم اللہ الرحمن الرحیم

اصول علاج

علاج صداع حار

علاج حبس از ادویہ ملینہ مثل گلبنفشہ گل نیلوفر و مسکنہ مثل مورد کدوی تخم کاہو آب خیار شنبر

مورد بیدمشک مورد تربوز مورد بالنگ بہدانہ تخم آب کدوی شربت عرق نیلوفر عرق بید سادہ شربت نیلوفر

شربت آلو شربت بنفشہ و مقوی دماغ مثل مورد کدوی تخم مورد بیدمشک آملہ مربی بیدمشک مربی وغیرہ و در صفراوی

ادویہ نافع صفرا مثل آلو بخارا تمرہندی زیادہ ملحوظ دارند و در دموی نیز جایز است و از مضعفات

دماغ مثل خار خاک خرفہ و خلاف و عناب خاص نفوعاً باید مربی احتیاط نمایند۔ اگر حبس طمث باشد

فصد صافن نمایند و ہمچنین صداع کہ از تعب مدہ و کبد و طحال عارض شدہ باشد تنریک نمایند

و صداع تنریکی بسیار اقسام است از مطولات علاج آنی جویند۔

علاج صداع بارد

علاج حبس از ادویہ ملینہ مثل مویز منقی انجیر نقدونہ شاہ تلخ شربت مویز منقی شربت انجیر عرق عناب عرق بالنگ

و منقی و مقوی دماغ مثل مغز بادام تخم خربزہ اسطوخودوس مویز بادام شیرین مغز پستہ اسطوخودوس عرق اسطوخودوس

عرق ابریشم و مسخنہ مثل مرزنجوش سرگنجشت بزنجانسف خاکسی فوغرہ علاج سازند و وقتیکہ صداع بارد

علاجش از ادویه مبرده مثل لحم خیارین مورخ کدوی تخم خربزه و ملینه مثل گلقند افسنتین موہ بنفشہ

گلقند گل نیلوفر وغیرہ و مقطع صفرا مثل آلوی بخارا تمر ہندی مقل زرشک سیدانہ آب انار ترش

آب لکھوٹ وغیرہ و مقوی دماغ مثل مربہ مورخ تربوز مربائی آملہ مربائی بیٹہ وغیرہ و مانع

صعود ابخرہ مثل لحم ماہوں مقشر کثیر حسک خافور خالص نمایند و اگر بسبب حبس طمث باشد از

ادویہ مدرات بارده چنانکہ صادر علاج احتباس طمث خواہد آمد علاج سازند و اگر بسبب

فساد معدہ باشد مثل سنبوی ہیضم وغیرہ باشد از ادویہ ملینات مثل آلوی بخارا وغیرہ و معدلات

مثل عرق بادیان سکنجبین نعناعی گلاب خالص عرق نعناع وغیرہ و از اغذیہ منجرہ مثل باقلا و گوبھی

و برم کلہ و دال مسور و دال ارہر و ماش و بیگن و چقندر و لوبیا و لحم بقر و لحم بز

ہر ہنر سازند و بقیہ علاج سدر مثل علاج دوازدہ است۔

علاج بنیات

علاجش مثل علاج دوازدہ اگر مادہ او صفرا باشد نمایند و اگر مادہ بلغم باشد بتریاق صداع بلغمی

علاج شہر

علاجش از ادویہ مبردہ مرطبہ مثل مورخ بیٹہ مورخ کدوی تخم آب بیٹہ شربت بنفشہ مورخ تربوز

عرق بید سادہ عرق نیلوفر آب خیار آب خربزہ آب کدوی شربت نیلوفر نمایند

حمی داشته باشد ادویه مثل لحم خنزیر لحم ماهی نفتر وغیره شریک نسازند

علاج سرسام حار وغیره

علاجش مثل علاج صداع حار است مگر در اینجا استعمال مبردات شدید مثل لحم خرفه سیاه آبی و گل کاهو

آب کدوی شتوی آب خیار شتوی آب خیارزه شتوی آب پیه سبز نمایند - اولاً سر روز در ابتدای

فصد باسلیق برای امامه بعید و بعد از سه روز فصد سرا رو گیرند و حکم فصد در سرسام حار دموی است

و در سرسام حار صفراوی فصد هرگز نباید چرا که ماده صفرا است از الوی بخار نرهندی و تربخبز حرف سانی

و شربت عنبی مع شربت ادویه ملینه دیگر مثل منفعه گل بنفشه و قدری مصفی دم مثل غاب ولادی

بگ شاهتره طبیعت را ملائم دارند و جرئت بدادن ادویه حاره مثل معجون فلونیا صفر شیر

وغیره نه نمایند و در صفراوی به نسبت دموی مبردات شدید دهند باقی تدابیر

خارجه مثل تحلیل و ضماد و تکمید بعد تدابیر سنا لقه نمایند و در ابتدا خوف عجز ماده است

و همچنین استعمال مقویات دماغ مثل مربای پیه مربای آمله مربای سیب ترنج

ابتدا اگر همین وجه ننمند بهند مگر بعد از تحلیل ماده دهند اگر زن حامله را سرسام

عارض شود فصد در ماده اولی آخر ننمایند و باقی جمله تدابیر مذکوره بالا نگاهدارند

علاج سرسام بارد

علاج جوش او دو به مخرج سودا مثل افتیمون و ولدی لسفاناخ منقیه ماء الجبن شیر و غیره و مفرح و غیره مثل ابریشم مفرح

گل نیلوفر گل چاندنی و غیره و ملینه مثل آلوی بخارا گلقند گل نیلوفر نزبت الاصفار انزبت تمرهندی مقشر

و غیره **ولنیان** بهرین قیاس کنند۔

علاج فالج

در فالج اولاً ماء العسل یعنی شهد خالص در عرق باکلان سه پاو بجوشانند چون دو حصه بسوزد یک حصه

باقی ماند صاف نمایند سه روز بدهند و بعد ازان ماء الاصول یعنی بخاک باکلان بجذر قس هیچ خربوزه هیچ انفر

دهند و بعد زمانه ابتداء از نا هفت روز اگر مرض ضعیف باشد تا چهارده روز اگر مرض قوی باشد استعمال

ماء الاصول نمایند اگر لاغری قوی باشد عرق باکلان سه گرم نمود مقدار جایز است و کافیست

و در ابتداء مرض بعد هفت روز یعنی گوشت کبوتر جنگلی یا مرغ بدهند و قبل از هفت روز

استعمال غذا در هیچ حال خواه عذر قوی باشد یا نه و علت قوی باشد یا ضعیف بود جایز نیست

و بعد چهارده روز منضج از ادویه قوی دماغ و منقی دماغ مثل گپ ماز بنجبیه اسطوخودوس و غیره و مثل

منضج گلقند گل زوفا لهت السوسن و غیره و مدر جایز هست عرق باکلان سه اونس بجذر قس هیچ خربوزه و غیره

و منضج مثل بیخ باکلان و غیره و مجلله مثل مرزنجوش عرق باکلان عرق عنب الثعلب و مسهله مثل افتیمون ولدی

لسفاناخ منقیه و غیره و مسهل مثل مفرح صابر روغن بید انجیر و عرق نمایند و تنقیه را از مسهل ثالث

علاج سهر سبائی

بدانکه در سهر سبائی ماده صفرا غالب باشد تنقیه از هلیله جات و ادویه مبرده قاطع صفرا مثل
آلو بخارا تمر هندی تفشر و غیره نمایند بعده در تدابیر خارجیه مثل طلاء از ادویه مثل آمله خشک
گشنیز مورد کدوی تخم خربزه در آب بابونه کنکیه بسته روغن گل افزوده بر یافوخ طلا سازند
یا کیه بر روغن گل اندازند و با آتش نرم بدارند چون آب بسوزد روغن باقی ماند بر یافوخ طلا سازند
و مشومات تراشه خیار تراشه خیارزه و لطولات از گشنیز تخم کاهو آمله خشک جوی
کشنیز خشک نمایند و از اغذیه معولات صفرا مثل حلوات و غیره اجتناب نمایند

علاج سبات سهری

بدانکه در سبات سهری ماده بلغم غلیظ غالب باشد علاجش از تنقیه راس از حبوب ابارج مقرا
نمایند و بعد ازان تدابیر خارجیه مثل ضمادات لطولات و مشومات از ادویه مسخنه نمایند

علاج جمود و شوخ

این مرض نوعی از سبات است که از خلط سودا حادث میشود تنقیه راس از ادویه مخرج سودا
مثل افتیمون ورد بنفشه بسفایج وغیره نمایند و از مولد سودا مثل حمص عدس و بیگن وغیره پرهیز نمایند

علاج ما لیخولیا